

Η Αρχαιολογική Έρευνα του Τμήματος Μεσογειακών Σπουδών στην Κυμισάλα της Ρόδου και η σημασία της για την τοπική ανάπτυξη

Του Μανόλη Ι. Στεφανάκη*

*Επίκουρος καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας - Νομισματικής, Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών,
Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Περίπου 70 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της πόλης της Ρόδου, σε έναν τόπο με άγριο, ημιορεινό χαρακτήρα και πυκνό δάσος πεύκης (εικ. 1), κείτονται τα κατάλοιπα ενός ελάχιστα γνωστού μέχρι σήμερα αρχαίου Δήμου της Ρόδου, του Δήμου των Κυμισαλέων, που υπαγόταν διοικητικά στην άλλοτε κραταιή Κάμφο.

Ο Δήμος των Κυμισαλέων βρίσκεται σε μια περιοχή που σήμερα εμπίπτει στα όρια της Δημοτικής Ενότητας Αταβύρου και η επικράτειά του μοιράζεται ανάμεσα στις παράκτιες εκτάσεις των δημοτικών διαμερισμάτων Μονολίθου και Σιαννών. Η διατήρηση του τοπωνυμίου «Κυμισάλα» στην περιοχή αποτελεί τρανταχτή απόδειξη της συνέχειας που υπήρξε στον τόπο από την ελληνική αρχαιότητα μέχρι σήμερα και η εντοπιότητά του επιβεβαιώνεται από τις επιτύμβιες στήλες επιφανών ανδρών που τάφηκαν στη νεκρόπολη και τα ονόματά τους συνοδεύονταν από το εθνικό επίθετο «Κυμισαλεύς».

Από το 2006 στην περιοχή διεξάγεται Συστηματική Αρχαιολογική Έρευνα από το Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου και την ΚΒ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, υπό τη διεύθυνση των κ.κ. Μανόλη Ι. Στεφανάκη, Επίκουρου καθηγητή Κλασικής Αρχαιολογίας και Νομισματικής και της

Αρχαιολόγου Δρος Βασιλικής Πατσιαδά, με σκοπό τον καθαρισμό των εμφανών υπέργειων μνημείων, τον εντοπισμό περισσότερων μνημείων και αρχαιολογικών θέσεων, τη συστηματική ανασκαφή των σημαντικότερων από αυτά και, μεσοπρόθεσμα, την ανάδειξη του χώρου. Η

Η επταετής έρευνα έχει καταδείξει ότι ο Αρχαίος Δήμος των Κυμισαλέων ήταν εκτεταμένος: αση που καλύπτουν οι μέχρι στιγμής εντοπισμένες αρχαιότητες ξεπερνά τα δέκα τετραγωνικά **εικ. 3)**, πράγμα καθόλου περίεργο, αν αναλογιστεί κανείς πως ο Δήμος είχε τη δική του πολη, στο λόφο του Αγίου Φωκά, ο οποίος δεσπόζει στην περιοχή και φαίνεται να ελέγχει - ά τουλάχιστον- επτά οικισμούς, που πρέπει να ανήκαν στη δικαιοδοσία του, στις θέσεις ικά, Νάπες, Χάρακας, Γλυφάδα/Μονοσύρια, Στελιές, Μαραμαρούνια και Καμπάνες.

Ο Δήμος των Κυμισαλέων

Εγκαταστάσεις

- Νεκροταφεία
- Ακρόπολη
- Άλλες θέσεις

Οικισμός Νάπες

Οικισμός Χάρκα

Οικισμός Γαυράδα Αρχ. Μνασέρων

Θέση Αγ. Γαύρητος

Θέση «Μισσηναϊκού τάφου»

Ακρόπολη Αγ. Φοκά

Μαρμαρούνα

Αρχαία Οδός

Αλόννα

Μνημειακός τάφος

Οικισμός Καμπάνες

Στελές Αρχαία Πηγή

Οικισμός Καμπάνες

Οικισμός Κομπάνες

Κεντρική Νεκρόπολη

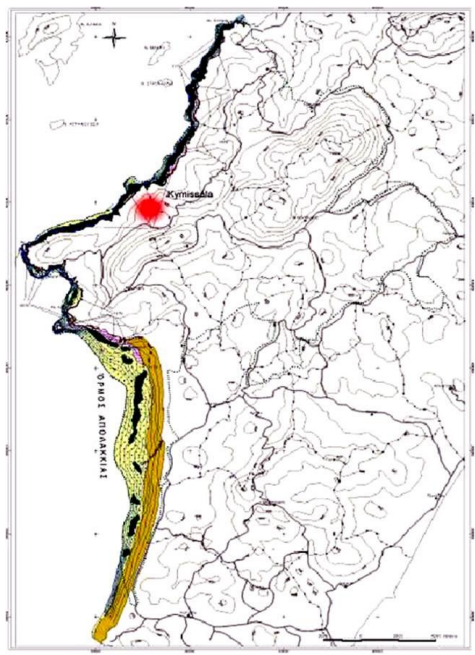
Οικισμός Βασιλικά

Οικισμός Νάπες

έχουν ακόμη εντοπιστεί από την ερευνητική ομάδα- τάφοι μυκηναϊκής και παλαιοχριστιανικής εποχής.

ΚΕ.Μ.ΜΕ.Π.

Η περιοχή, ωστόσο, δεν παρουσιάζει μόνο τεράστιο αρχαιολογικό ενδιαφέρον. Οι

αρχαιολογικές θέσεις του Δήμου των Κυμισαλέων έχουν τη μοναδική τύχη να βρίσκονται εντός της περιοχής Ακραμίτης-Αρμενιστής-Ατάβυρος (εικ. 4), η οποία έχει χαρακτηριστεί και ως προστατευμένη περιοχή του δικτύου Natura 2000 (κωδικός GR 4210005).

Η περιοχή, που περιλαμβάνει τους ορεινούς όγκους του Αταβύρου, του Ακραμίτη, την περιοχή γύρω από τον ποταμό Σιαννίτη και τα παράλια από τον κόλπο του Παπαγιώργη έως το ακρωτήριο Αρμενιστής και νότια έως τον κόλπο της Απολακκιάς, καλύπτει μια έκταση πάνω από 170 χιλιάδες στρέμματα. Έχει χαρακτηριστεί ως

Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης, λόγω του ιδιαίτερου γεωμορφολογικού και ιστορικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζει αφενός και αφετέρου διότι μέσα σ' αυτήν την έκταση απαντούν πολλοί τύποι οικοτόπων που έχουν ιδιαίτερη σημασία, όπως είναι τα υποθαλάσσια λιβάδια, οι αμμουδιές με αμμοθίνες και φωκοσπηλιές, τα πευκοδάση και τα αυτοφυή δάση κυπαρισσιού.

Αυτό το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής, σε συνδυασμό με την ανάδειξη των αρχαιολογικών θέσεων και μνημείων, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί και να αναδειχτεί μέσα από ένα καινοτόμο αρχαιολογικό-οικολογικό πάρκο που θα συνδυάζει την αρχαιολογική περιήγηση με τον φυσιολατρικό περίπατο και την οικολογία, διασώζοντας έτσι, τόσο τις εξαιρετικής σημασίας αρχαιότητες, όσο και τους μοναδικούς οικοτόπους της περιοχής (εικ. 5) και να αποδοθεί στην τοπική κοινωνία. Κάτι τέτοιο θα διασφάλιζε τη φυσιογνωμία της περιοχής και θα οδηγούσε σε μια αειφορική και βιώσιμη ανάπτυξη την ημιορεινή περιοχή του Ακραμίτη, ενώ θα αποτελούσε πόλο έλξης ειδικής κατηγορίας επισκεπτών, με ιδιαίτερη έμφαση στον πολιτιστικό- αρχαιολογικό, τον οικολογικό και τον εκπαιδευτικό τουρισμό, συμβάλλοντας τα μέγιστα στην ήπια και αειφορική οικονομική ανάπτυξη της τουριστικά υποανάπτυκτης και αναξιοποίητης ευρύτερης περιοχής του Αταβύρου.

Όσο για τις διάσπαρτες αρχαιολογικές θέσεις της Κυμισάλας, αυτές θα μπορέσουν να αποτελέσουν τμήμα μιας σημαντικής αρχαιολογικής-πολιτισμικής διαδρομής που θα ξεκινά από το Μεσαιωνικό κάστρο της Κρητηνίας θα ανεβαίνει μέσω του οικισμού της Έμπωνας, στο ιερό του

Αταβυρίου Δία και στη συνέχεια, μέσω της αρχαίας Κυμισάλας (ακρόπολη, νεκρόπολη, οικισμοί) θα καταλήγει στο μεσαιωνικό κάστρο της Μονολίθου, μέσα από ένα δίκτυο διαδρομών ιδιαίτερου οικολογικού ενδιαφέροντος και εξαιρετικού φυσικού κάλλους.

Το Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών, η ΚΒ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, η Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και ο ΟΤΑ συνεργάζονται αρμονικά και στοχευμένα τα τελευταία χρόνια στην ανάδειξη της συγκεκριμένης αρχαιολογικού ενδιαφέροντος περιοχής, τόσο με την ανάδειξη και προστασία των αρχαιοτήτων (ανασκαφή-καθαρισμοί μνημείων, αποτυπώσεις, κήρυξη αρχαιολογικού χώρου, δημιουργία εργαστηριακών χώρων, μελέτες, διαλέξεις), όσο και με τη δημιουργία βασικών υποδομών (ΚΑΕΚ, χαρτογράφηση). Αυτό έχει ήδη οδηγήσει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και στην ποιοτική αναβάθμιση του τμήματος αυτού της ροδιακής περιφέρειας, αναδεικνύοντας τα ιδιαίτερα πολιτισμικά, φυσικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά του τόπου και επιφέροντας μian ήπια και αειφορική τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή, που θα είναι προφυλαγμένη από την αδηφάγο μανία του μαζικού τουρισμού.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Stefanakis, M.I., Georgopoulos, A., Bourbou, Ch., Kalogeropoulos, K. (υπό δημοσίευση 2013). «Exploring the ancient *Demos of Kymissaleis* on Rhodes: Experimental research and theoretical issues», στο D.C. Haggis and C.M. Antonaccio (επιμ.), *Classical Archaeology in Context. Theory and Practice in Excavation in the Greek World*. Walter de Gruyter.
- Στεφανάκης, Μ.Ι., Παπαβασιλείου, Β., Κολοκυθάς, Δ.Α. 2011. «Γνώσεις και απόψεις εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση της προστατευόμενης περιοχής της αρχαίας Κυμισάλας στη Ρόδο, στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη», στο Φώκιαλη, Μ., Ανδρεαδάκης, Ν. και Ξανθάκου, Γ. (επιμ.), *Διεργασίες Σκέψης στο Σχολείο και την Κοινωνία. Προοπτικές για ένα Αειφόρο Μέλλον*. Αθήνα: Πεδίο, 87-108.
- Στεφανάκης, Μ.Ι., Πατσιαδά, Β. 2009-2011. «Η αρχαιολογική έρευνα στον Αρχαίο Δήμο των Κυμισαλέων (Ρόδος) κατά τα έτη 2006-2010: μια πρώτη παρουσίαση», *Ευλιμένη* 10-12, 63-134.
- Στεφανάκης, Μ.Ι. 2010. «Πρόταση ίδρυσης αρχαιολογικού-οικολογικού πάρκου στη Ρόδο (αρχαία Κυμισάλα): Μια πρόκληση για την τοπική ανάπτυξη», στο Μπεριάτος, Η. και Παπαγεωργίου, Μ. (επιμ.), *Χωροταξία-Πολεοδομία-Περιβάλλον στον 21^ο Αιώνα: Ελλάδα - Μεσόγειος*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, 685-702.
- Στεφανάκης, Μ.Ι. 2009. «Ο Αρχαίος Δήμος των Κυμισαλέων: πέντε χρόνια έρευνας του Πανεπιστημίου Αιγαίου και της ΚΒ' ΕΠΚΑ», *Δωδεκάνησος* 2, 93-116.